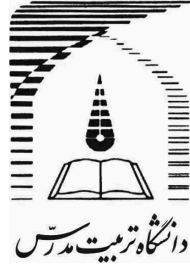

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده هنر و معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ادبیات نمایشی

مقایسه تطبیقی «تی اس تیز» سنه کا و «داستان ضحاک»
از منظر خشونت نمایشی

پروژه عملی: نگارش نمایشنامه «فدیهای خونین»

فاطمه پناهی

استاد راهنما:

دکتر سید مصطفی مختاباد

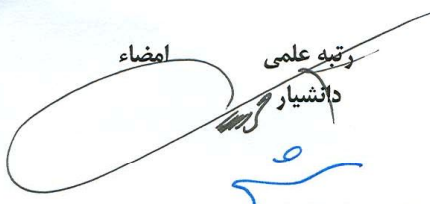

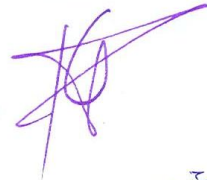

استاد مشاور:

دکتر محمد جعفر یوسفیان

بهمن ۱۳۸۹

تائیدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم فاطمه پناهی تحت عنوان مقایسه تطبیقی تی اس تیز سنه کا و داستان ضحاک از منظر خشونت نمایشی - پروژه عملی: نگارش نمایشنامه «فدیهای خونین» را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد تائید می کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیات داوران
	دانشیار	دکتر سید مصطفی مختاباد	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر محمد جعفر یوسفیان کناری	۲- استاد مشاور
	استادیار	دکتر سید حبیب الله لزگی	۳- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر اکبر عالمی	۴- استاد ناظر
	استادیار	دکتر سید حبیب الله لزگی	۵- نماینده تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته ادبیات نمایشی است که در سال ۱۳۸۹ در دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی آقای دکتر سید مصطفی مختاباد و مشاوره آقای دکتر محمد جعفر یوسفیان از آن دفاع شده است».

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

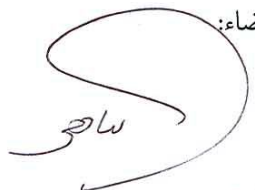
ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب فاطمه پناهی دانشجوی رشته ادبیات نمایشی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: فاطمه پناهی

تاریخ و امضاء:

۹۰/۱/۱۶

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب فاطمه پناهی دانشجوی رشته ادبیات نمایشی ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۷ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده هنر و معماری متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه/رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا

تاریخ ۹۰/۱/۱۶

غنچه گره گره شد و لطفت گره گشاست

از تو شکفته گردد و بر تو کند نثار

با تشکر از استادان گرامی:

جناب آقای دکتر مصطفی مختاباد

جناب آقای دکتر حبیب الله لزگی

وسپاس ویژه از

جناب آقای دکتر محمدجعفر یوسفیان

چکیده:

این پایان نامه قصد دارد تا با در نظر گرفتن جلوه های تطبیقی از مفهوم خشونت نمایشی به قرائت تازه ای از نمایش نامه تی اس تیز سنه کا و داستان ضحاک از شاهنامه فردوسی بپردازد. در این راستا ابتدا به بررسی مفهوم خشونت می پردازیم و سپس ضمن گذر از مناسبات خشونت و قدرت به تحلیل سه شکل از خشونت بدوی یعنی آدمخواری، شکنجه و انسان-قربانی خواهیم پرداخت. در ادامه برای آشنایی با سیر تکوینی خشونت و تاثیر آن بر نظریات معاصر، نخست به بررسی پیشینه نمایش خشونت آمیز در ایران و رم باستان می پردازیم و پس از آن نحوه شکل گیری جریان تئاتر و تفاوت آرتو را مورد مطالعه قرار می دهیم. همچنین در این پژوهش برای ارائه تعریفی نو از خشونت و بررسی صحنه های نابهنجار دو اثر، دو صنعت ادبی گروتسک و مکابر مورد بررسی قرار می گیرند.

فصل تطبیقی این پژوهش نیز مشتمل بر چند بخش است. در بخش نخست زمینه های فراگیر خشونت معرفی شده اند و سپس شخصیت های دو اثر در قالب دو نقش شکنجه گر و شکنجه شونده مورد تطبیق قرار می گیرند. در پایان این فصل نیز برای بیان اهمیت و نقش باورهای کهن در آثار این دو نویسنده، آیین قربانی و نشانه های آن در این دو روایت مورد بررسی قرار می گیرند.

کلمات کلیدی: مقایسه تطبیقی، داستان ضحاک، تراژدی تی اس تیز، سنه کا، فردوسی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	کلیات پژوهشی
۵	فصل اول: ملاحظات تاریخی؛ کالبد شکافی ایده خشونت در ادبیات نمایشی
۶	۱-۱- خشونت؛ از واژه تا عمل
۸	۱-۱-۱- کالبد شکافی مفهوم خشونت
۱۱	۱-۱-۲- مناسبات خشونت و قدرت
۱۳	۱-۲- خشونت در اشکال مدرن و پیشامدرن
۱۴	۱-۲-۱- خشونت در مناسبات انسانی
۱۸	۱-۲-۲- خشونت فیزیکی
۲۲	۱-۲-۳- خشونت مذهبی
۲۶	۱-۳- پیشینه نمایش خشونت آمیز در ایران و رم باستان
۳۰	۱-۴- سرچشمه خشونت در تئاتر آرتو
۳۳	۱-۴-۱- گذر از ترحم به تاثیر عذاب آور
۳۹	فصل دوم: فردوسی و داستان ضحاک
۴۰	۱-۲- فردوسی؛ شاعر حماسه سرا
۴۱	۱-۱-۲- آثار و اندیشه های فردوسی
۴۸	۱-۲- سرگذشت انسان در عصر فردوسی

۵۲.....۱-۲-۲ - فردوسی و قدرت حاکمه: سلطان محمود

۵۶.....۳-۲ - فردوسی و نمایش خشونت

۶۳.....۴-۲ - قابلیت های نمایشی داستان ضحاک

۷۰.....۱-۴-۲ - داستان ضحاک به مثابه یک اسطوره

۷۲.....۲-۴-۲ - داستان ضحاک به مثابه یک تراژدی خونین

۷۸.....۳-۴-۲ - گروتسک و مکابر در داستان ضحاک

فصل سوم: سنه کا و تراژدی تی اس تیز.....۱۴

۸۴.....۱-۳ - سنه کا؛ فیلسوف سیاست پیشه

۸۷.....۱-۱-۳ - سرنوشت انسان در عصر سنه کا

۹۲.....۲-۱-۳ - سنه کا و قدرت حاکمه: نرون

۹۵.....۳-۱-۳ - نمایش خونریزی و خشونت در عصر سنه کا

۹۸.....۲-۳ - تراژدی های سنه کا

۱۰۲.....۱-۲-۳ - تراژدی تی اس تیز به مثابه یک اسطوره

۱۰۶.....۲-۲-۳ - خلاصه نمایش نامه تی اس تیز

۱۰۶.....۳-۲-۳ - گروتسک و مکابر در تراژدی تی اس تیز

فصل چهارم: جلوه های خشونت در داستان ضحاک و تراژدی تی اس تیز.....۱۱۲

۱۱۳.....۱-۴ - زمینه های فراگیر خشونت

- ۱۱۴.....آز.....۴-۱-۱-۱
- ۱۲۱.....کینه و انتقام.....۴-۱-۲
- ۱۲۴.....عشق های ممنوع.....۴-۱-۳
- ۱۲۷.....آدمخواری.....۴-۱-۴
- ۱۳۱.....تداوم و تناوب خشونت.....۴-۲
- ۱۳۴.....تحلیل شخصیت های دو اثر و مقایسه با هم.....۴-۳
- ۱۴۶.....جلوه بلاگردانی در قربانیان دو اثر.....۴-۴
- ۱۵۲.....کاربرد ادبیات خشونت از منظر سنه کا و فردوسی.....۴-۵
- نتیجه گیری.....۱۵۸**
- منابع و ماخذ.....۱۵۹
- پروژه عملی: نمایش نامه " فدیة خونین".....۱۶۶
- چکیده انگلیسی.....۲۰۰

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۳۱	جدول ۴-۱- مقایسه تطبیقی زمینه های فراگیر خشونت نمایی
۱۴۶	جدول ۴-۳- تعویض نقشها از شکنجه گر به شکنجه شونده

مقدمه

نبرد میان داد و بیداد که ملتها در طول تاریخ با آن روبه رو بوده اند، موضوعی نیست که تنها در انحصار زمانی خاص و از آن ملتی خاص بوده باشد. این مبارزه پیگیر به گونه های مختلف از دیرباز تا به امروز و از کنون تا بقای بشریت با بیان واژه ها و مفاهیم خاص خود همچون ظلمت و نور، کژی و راستی، سیاهی و سپیدی، اهریمنی و اهورایی، ناپاکی و پاکی و خیر و شر در قالب اسطوره، حماسه، داستان، شعر، روایات ملی و مذهبی و نمایش نامه گنجانده شده است. اما می توان گفت آنچه در بین تمامی این مبارزات مشترک است، خشونت موجود در آن است، خشونتی که هم از جانب ظالم و هم از سوی مظلوم اعمال می شود. این اعمال خشونت آمیز گاهی از روی حسادت و گاه از روی آز و زیاده خواهی، از جانب یک پادشاه، دیوانه یا فردی ظالم روی می دهد و گاهی نیز به دست انسانی عادل، فرزانه یا مظلوم برای گرفتن داد از بیداد.

بهره برداری از خشونت به منظور تفکیک خیر از شر، در داستان ضحاک و تراژدی تی اس تیز به وضوح دیده می شود. در اثر سنه کا و روایت فردوسی خشونت به شکل آدمخواری و رفتارهای بدوی وجود دارد. بنابراین با توجه به آثار منفی این نوع خشونت بر روی شخصیت های دو اثر و به خصوص مخاطب از یک سو و ضرورت بررسی زمینه های فراگیر خشونت از سوی دیگر، در این پژوهش به بررسی و مقایسه تطبیقی داستان ضحاک و تراژدی تی اس تیز از نظر وجود اشکال خشونت آمیز می پردازیم. اهمیت این تحقیق از آن جهت است که آشنایی با زمینه های فراگیر خشونت موجب جلوگیری از وقوع اعمال خشونت آمیز و حتی جنایت در دوران معاصر نیز می شود.

این تحقیق مشتمل بر چهار فصل است. در فصل اول معنا و مفهوم خشونت را به طور کلی بررسی می کنیم و سپس در فصل دوم پس از معرفی آثار، اندیشه ها و حاکمان عصر فردوسی، به ارائه تعریفی

نمایشی از اسطوره ضحاک می پردازیم. فصل سوم نیز زندگی، آثار و اندیشه های سنه کا را در بر دارد اما نهایتاً فصل چهارم به بررسی تطبیقی دو اثر از منظر خشونت نمایشی اختصاص دارد و سعی می شود تا زمینه های فراگیر خشونت از میان پیرنگ دو روایت بیرون آورده و با هم مقایسه شود.

کلیات پژوهشی

خشونت در مفهوم ادبی یک معنای کارکردی و تجربیدی دارد. اما در نهایت به کارگرفتن نیرویی در جهت محدود کردن میل، اراده و آزادی و نیز کنترل یک پدیده غیر عادی است. خشونت در حوزه نمایشی از یونان تا به آرتو مفاهیم متنوعی را در تراژدی و آثار آیینی داشته است. در تراژدی منظور از خشونت رسیدن به یک کاتارسیس است تا تماشاگر به تزکیه ای از این فضا دست یابد اما در نگاه آرتو خشونت تاثیر یک حس عجیب و وحشت آور و غیر قابل اجتناب برای تاثیرگذاری خاص بر مخاطب و سهیم نمودن او در یک حس بدوی است. در آثار سنه کا به خصوص تی اس تیز مفهوم خشونت در شکل کشتن و آدم خواری و نیز تصویر یک رفتار کاملاً بدوی و اسطوره ای رقم می خورد، چه بسا در داستان ضحاک نیز همین رفتار صورت می پذیرد چرا که ضحاک نیز مغز جوانان را طعمه دو مار می نماید.

در مقایسه تطبیقی، این دو واقعه اسطوره ای مورد مقایسه و مطالعه قرار می گیرند تا وجوه تشابه، تناظر و همخوانی آنها نه تنها در بعد اسطوره بلکه نمایشی نیز سنجیده شود و در صورت نیاز با دیدگاه آرتو نیز آزموده گردد.

سوالات:

۱- آیا می توان بین دو اثر اسطوره ای تی اس تیز و داستان ضحاک از منظر خشونت،

پیوندی را بازخوانی نمود؟

۲- آیا در این دو اثر بر مبنای تئوری خشونت نمایشی آرتو وجوه و جنبه های مشترک

مضمونی نمایشی وجود دارد یا خیر؟

۳- تا چه میزان مقایسه ی دو اثر تی اس تیز و داستان ضحاک می تواند در مفاهیم

معاصر نقش و حضور داشته باشد؟

فرضیه ها / پیش فرض ها

۱- با توجه به شباهت ها و تشابهات می توان این پیوند را برقرار نمود.

۲- با توجه به شباهت های انکار ناپذیر در این دو اثر همچنین نگاه و برداشتی که آرتو

نسبت به خشونت نمایشی دارد می توان این وجه تشابه را بر مبنای تئوری خشونت آرتویی

قرائت نمود.

۳- اسطوره قدرت بازسازی و بازتولیدی در هر روزگار و زمانه ای را دارا می باشد.

بازخوانی دو اثر اسطوره ای تی اس تیز و داستان ضحاک بدون شک در فرایند خلاقه، ادبی و

نمایشی جهان امروز نیز قابل بیان، تفسیر و بازسازی می باشد.

فصل اول

ملاحظات تاریخی: کالبد شکافی ایده
خسونت در ادبیات نمایشی

فصل اول: ملاحظات تاریخی؛ کالبد شکافی ایده خشونت در ادبیات نمایشی

تجاوز و تهاجم افراد بشر نسبت به یکدیگر ماجرای است که همواره تکرار می شود، و آشنایی ما با بشر متجاوز و پرخاشگر به زمان حضرت آدم می رسد. از آن هنگام است که تنازع و ستیز جزء انفکاک ناپذیر سرگذشت فرزندان آدم می شود، به نحوی که ستیزه جویی آنها همواره به خشونت گری می انجامد. این گرایش به خشونت موجب پیدایش چهره ای از خشونت یعنی خشونت انسان علیه انسانی دیگر شده است و این چهره از خشونت نه تنها در گذر از تاریخ کاهش نیافته بلکه فزونی نیز یافته است و انسانهای عاری از اصول اخلاقی، برای تامین منافع خود در سایه سوء استفاده از قدرت، هر روز نسبت به روز قبل ابزارها و شیوه های نوین خشونت ورزی را ابداع نموده اند.

در این فصل ابتدا خشونت، مناسبات خشونت با قدرت و سپس اشکال بدوی آن مورد بررسی قرار می گیرد. در پایان فصل نیز پس از بررسی پیشینه نمایش خشونت آمیز در ایران و رم باستان، به جست و جوی نشانه های خشونت در تئاتر آرتو می پردازیم.

۱-۱ خشونت؛ از واژه تا عمل

مفهوم واژه خشونت در همه فرهنگها و جوامع نوعی سوء استفاده کردن از زور و قدرت است. اما از آنجا که دایره ی مفهوم خشونت در ادبیات جوامع بشری روز به روز در حال گسترش است، این واژه با تعدد معنایی بسیاری مواجه می شود در نتیجه ارائه ی تعریفی جامع از آن دشوار است.

«به طور کلی در فرهنگ های مختلف واژه ی خشونت Violence را از نظر لغوی به شدت عمل و به کارگیری ابزارهای ایدایی و تنبیهی تعریف می کنند.» (طاهری بُجد، ۱۳۸۱: ۱۲) در فرهنگ های فارسی این لغت کاربردهای لغوی، ادبی، اجتماعی و حقوقی گوناگونی دارد. این لغت در فرهنگ معاصر فارسی به معنای «تندی، پرخاش و سختگیری» است. (صدری افشار، ۱۳۸۱: 536) و به عقیده ی غلامرضا انصاف پور، خشونت به معنای «زبری، ناهمواری، خراشنده بودن، درشتی، تندخویی و وحشی گری» است. (انصاف پور، ۱۳۷۳: ۳۷۹) در فرهنگ فارسی عمید نیز در مورد واژه ی خشونت با یک چنین معانی روبه رو می شویم «درشتی، ناهمواری، مقابل نرمی، درشتخویی، تندخویی.» (عمید، ۱۳۸۳: ۵۵۷)

«در عربی معادل Violence لفظ "عنف" به معنای سختی و درشتی، مقابل رفق و مداراست.» (طاهری بُجد، ۱۳۸۱: ۱۱) همچنین «خشونت معادل واژه ی انگلیسی Violence است که گاهی اوقات "Vil" هم تلفظ می شود. اسمی مفرد است که در انگلیسی وسطی و فرانسه باستان و لاتین "Violentia" بوده است. در فرانسه به آن "Violentus" اطلاق می شود که تشکیل شده است از y و Violent+ia و دارای معانی زیر است:

- ۱- اعمال هر نیروی فیزیکی به نحوی که سبب جراحت یا سوء استفاده شود.
- ۲- صدمه به شکل فلج ساختن، معلول کردن و ناکارآمد ساختن یک چیز.
- ۳- عمل یا نیروی خشونت آمیز یا احساس یا بیان تهدید آمیز و ویران کننده.

۴- تغییر و تحریف بدون جهت بیان یا حس مثلا در چاپ یا تفسیر یک متن.

این واژه در زبان فرانسه با تلفظ فارسی "ویولانس" از ریشه ی فعل "Violier" و به معنای اجبار، اکراه، تهدید، فشار، تعدی و اعمال زور آمده است.» (طاهری بُجد، ۱۳۸۱: ۹-۱۰) خشونت در زبان ایتالیایی معادل *Violenza* با تلفظ فارسی "ویولنسا" به معنای تندی، سختی، شدت، بی رحمی و تجاوز است.

از سوی دیگر این واژه در محاورات اجتماعی گاهی به معنای برخورد فیزیکی به کار می رود و در ادبیات سیاسی نیز معادل با تحمل ناپذیری فکری و عدم سازش با رقبای سیاسی به کار می رود. «در اصطلاح سیاسی خشونت مطلقا معنایی منفی و ضد انسانی دارد و آن عبارت است از رفتار غیر منطقی و غیر قانونی به قصد تحمیل عقیده بر دیگران یا حذف آنان. نهایتا رسانه های گروهی، آمار دادگستری و پلیس و سیاستمداران حسب مورد از بزهکاری، جنگ، تروریسم، نسل کشی، اشکال مختلف شکنجه، افتراق و حتی استثمار سیاسی و اقتصادی و ... تحت عنوان خشونت یاد می کنند.» (طاهری بُجد، ۱۳۸۱: ۱۳)

«از نظر فلسفی، خشونت مفهوم گسترده ای دارد. می گویند *Violence* که معادل لاتین خشونت است در اصل مفهومی فلسفی است. این کلمه را در فلسفه "قسر" معنا می کنند و در مقابل *Nature* یا *Natural* به کار می برند. در طبیعیات ارسطویی دو نوع حرکت شناخته می شود حرکت طبیعی و حرکت قسری یا ضد طبیعی. خشونت آن است که ضد مجرا و مسیر طبیعی باشد. پس شیوه های خلاف نُرم *Norm* و خلاف طبع اعم از طبع فرد انسانی و خلاف طبع جامعه ی انسانی و یا مجموعه ای را برخلاف طبع و نُرم آن مجموعه هدایت کردن را باید خشونت محسوب کرد.» (طاهری بُجد، ۱۳۸۱: ۱۱-۱۲)

۱-۱-۱ کالبد شکافی مفهوم خشونت

در طول تاریخ همواره فلاسفه، جامعه شناسان و روان شناسان بسیاری به دنبال کشف علت یا علت های تجاوز و تهاجم یا به طور کلی خشونت افراد بشر نسبت به هموعان خود بوده اند. عده ای خشونت را فطری و غریزی دانسته اند و گروهی نیز خشونت را اکتسابی و تابع اصل یادگیری می دانند. از نظر روان شناسی کیفری « خشم یا تهاجم یا پرخاشگری از تظاهرات شدید هیجانی است که با واکنش های شدید عصبی خصمانه همراه می باشد. واکنش تهاجمی به درجات مختلف از خفیف تا شدید متغیر است که در حالت شدید حتی ممکن است منجر به دیگر کشی گردد.» (طریقی، ۱۳۵۵: ۱۷۴)

از طرفی نیز حالت خشم از نظر روان شناسی اینگونه تعریف می شود:

«حالت خشم یک حالت شدید هیجانی است که با واکنش وحشیانه باعث حمله به عامل ایجاد کننده و زیان و آسیب می شود. بعبارت دیگر خشم خود نوعی هیجان است که برای مقابله و معاوضه با عوامل تهدید کننده منافع و مصالح فرد، یک حالت تعرضی در وی پدید می آورد.» (طریقی، ۱۳۵۵: ۱۷۵)

معمولاً از منظر کلاسیک خشونت را به دو گروه تقسیم می کنند:

گروه اول: که مبنای بیولوژیکی دارد^۱. عده ای از محققان معتقدند خشونت فطری و غریزی است که این گونه خشونت بیشتر در حیوانات دیده می شود. مانند خشونت و تهاجم حیوانات برای بدست آوردن غذا، رفع خطر، جفت گیری و ...

گروه دوم: در این گروه خشونت مبنای فعل و انفعالات روانی^۲ می باشد.

^۱ - Biological Origine

^۲ - Dynamical Origine